



**KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad**

Isabelle Petersson
isabellepetersson@hotmail.com

Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning

- Röster och synpunkter på programmet

Examinator/ handledare:
Magnus Rönn,
Docent
Arkitekturskolan

UPPSATS I FORT- OCH VIDAREUTBILDNINGSKURSEN:
Arkitekturens kvalitetsfrågor, AD234V, 7.5 hp
Arkitekturskolan, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Stockholm, HT 2011

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Avgränsning och urval	4
2. MATERIAL, METOD OCH TEORI.....	4
2.1 En levande stad	5
2.2 Kvalitetsbegreppet.....	5
3. ARKITEKTUR STOCKHOLM – EN STRATEGI FÖR STADENS GESTALTNING	6
3.1 En levande stad	6
3.2 En attraktiv stadsmiljö	7
3.3 Hög arkitektonisk kvalitet	7
3.3 Stadsutvecklingsstrategier.....	8
4. DISKUSSION	10
KÄLLFÖRTECKNING.....	12

1. INLEDNING

Stockholm förväntar sig en befolkningsökning på 200 000 invånare de närmsta tjugo åren. Detta ställer krav på en snabb utvecklingstakt av nya bostäder, arbetsplatser, serviceutbud och en välutvecklad infrastruktur. En hållbar stadsutveckling är det som efterfrågas, vilket ska uppnås genom en förtätning av staden. Detta innebär att ny bebyggelse ska uppföras i redan befintliga områden, samt att mindre värdefulla grönområden ska tas i anspråk för exploatering, gärna i lägen med bra kollektivtrafiksmöjligheter. Denna strategi ska ge en mer sammanhållen stad ur ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt perspektiv. *Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning* är ett program som har skapats för att ge riktlinjer för hur staden ska utvecklas. Programmet syftar till att få en hög arkitektonisk kvalitet på stadsmiljön och göra den mer attraktiv och levande.

Under senare år har det blivit allt vanligare att både städer och länder utvecklar den här typen av arkitekturpolitiska program, och även om Stockholm stad har skapat ett program med riktlinjer för stadsutvecklingen finns det vissa svårigheter med att få en gemensam syn på utvecklingen. Detta beror till viss del på att byggsektorn innefattar många olika aktörer, som har olika intressen, och mål för utvecklingen. Ytterligare anledningar är att uppfattningen om vad som är arkitektur av god kvalitet skiljer sig mellan professionerna, samt att kvalitetsbegreppet är svårdefinierat. Denna studie undersöker vad Stockholms arkitekturpolitiska program innebär, samt hur programmet uppfattas av olika branscher och vilka synpunkter de har på det.

1.1 Bakgrund

I samband med att en ny översiktsplan för Stockholm antogs 2010, den så kallade *Promenadstaden*, fick stadsbyggnadsnämnden i uppdrag att utveckla ett dokument för hur Stockholm kan moderniseras och hur stadens arkitektur ska utvecklas. Det nya programmet är en precisering av översiktsplanens stadsutvecklingsstrategier och ska vara en tematisk tillägg till den. De fyra olika stadsutvecklingsstrategierna är:

1. Fortsätta att stärka centrala Stockholm
2. Satsa på attraktiva tyngdpunkter
3. Koppla samman stadens delar
4. Främja en levande stadsmiljö i hela staden

Programmet ska fungera som en plattform för stadens fortsatta utveckling där arkitekturen ska fungera som ett verktyg för att skapa ett rikt stadsliv, ge en hög arkitektonisk kvalitet, en hållbar stadsutveckling samt ska bidra till en mer sammanhållen och integrerad stad. Detta preciseras genom 35 riktlinjer som har tagits fram i samband med programmet. Framtagandet av programmet motiveras utifrån att Stockholms befolkningstillväxt fortsätter, och invånarna förväntas öka med 200 000 till år 2030. En ökad befolkning medför att nya stadsdelar och bostäder behöver upprättas. Områden ska utvecklas och förnyas, vilket ställer krav på att det finns strategier att utgå ifrån för att kunna förena den äldre bebyggelsen med den nya. Enligt programmet är en snabb utvecklingstakt av bostäder, arbetsplatser och infrastruktur en förut-

sättning för stadens utveckling. Detta ska ske i samråd och dialog med stadens invånare och andra aktuella aktörer för att få ett helhetsperspektiv på planeringen.¹

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka hur en levande stad, attraktiv stadsmiljö, med en hög arkitektonisk kvalitet ska uppnås enligt programmet, *Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning*. Remissyttranden kommer ligga till grund för att undersöka om olika professioner har samma uppfattning om programmet eller om det skiljer sig åt mellan dem. Remissyttrandena kommer även vara centrala för att undersöka om vissa riktlinjer i programmet väcker mer diskussion än andra. Jacobs menar att finns det fyra förutsättningar för att åstadkomma en levande stad med mångfald, vilket kommer undersökas närmare och jämföras med programmet. Enligt Rönn och Hultman är kvalitetsbegreppet ett öppet begrepp som kan betyda flera saker. Jag kommer därför undersöka hur begreppet har använts i programmet.

Frågeställningarna är därför följande:

1. Finns det riktlinjer i programmet som väcker mer diskussion än andra enligt remissyttranden?
2. Skiljer sig remissyttrandenas synpunkter åt beroende på profession?
3. Hur förhåller sig programmet till Jacob, Rönn och Hultmans teorier?

1.3 Avgränsning och urval

Av de 90 remissyttranden som kom in i samband med programmet har jag valt att undersöka åtta stycken av dem. Urvalet har gått till så att jag har försökt att få en jämn fördelning mellan olika professioner och aktörer inom byggsektorn för att få en helhetsbild på deras uppfattningar om programmet.

2. MATERIAL, METOD OCH TEORI

Jag har valt att göra en kvalitativ studie för denna uppsats genom att göra en litteratur studie samt granskning av kommunala dokument och remissyttranden. Den empiriska delen grundar sig på programmet, *Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning*, och de remissyttranden som kommit in på programmet. Ett urval av remissyttranden har gjorts utifrån att få en bild av hur programmet uppfattas av olika professioner. Dessa är Exploateringskontoret, Miljöförvaltningen, Trafikkontoret, Statens fastighetsverk, Stockholms Byggmästareförening, Stockholms Handelskammare, Sveriges Arkitekter, och Svenska Teknik & Designföretagen. Genom denna blandning av professioner och branscher hoppas jag att de utgör ett så informativt urval som möjligt av intressenter i byggsektorn. Eftersom endast en del remissyttrandena behandlas ska det poängteras att denna undersökning bara kan förmedla ett urval av synpunkter på programmet. Det ska även påpekas att remissyttrandena tar upp vitt skilda saker, vilket gör att endast en del av deras synpunkter kommer att analyseras vidare i diskussionsavsnittet.

¹ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

Den teoretiska delen kommer att grunda sig på Jane Jacobs teorier om staden samt på Magnus Rönn och Mats Hultmans teorier om kvalitetsbegreppet inom arkitektur.

2.1 En levande stad

Jacobs ger i boken, *Den amerikanska storstadens liv och förfall*, beskrivningar och lösningar på hur en stad ska planeras för att den ska bli så levande som möjligt och få en mångfald. Enligt henne är en åldersblandad bebyggelse en förutsättning för att få en levande stad. Jacobs var emot slumsaneringar och stadsförnyelse. Enligt henne saknade stadsplanerarna i många fall den kännedom om städerna som behövdes för att kunna förändra den. Hon ansåg att förändringar borde starta underifrån för att bäst anpassas till de som använder området. Det Jacobs uppmärksammar i sin bok är vad som gör staden levande. Hur levande staden är beror enligt henne på hur bebyggelsen och kvarteren är utformade. Även bebyggelsens täthet är avgörande för att kunna skapa en livfull stad, liksom vikten av att ha verksamheter på gatan. För att en stadsdel ska hållas levande är det viktigt att den fungerar för alla människor, alla tider på dygnet. Jacobs presenterar fyra förutsättningar för att staden ska bli levande och få mångfald. Den *första* förutsättningen är att stadsdelen ska ha så många funktioner som möjligt. Ju fler funktioner desto fler anledningar att bo, arbeta och besöka stadsdelen. Många funktioner bidrar dessutom till en jämnare fördelning av människor under dygnet i stadsdelen. Den *andra* förutsättningen är behovet av små kvarter. Korta kvarter bidrar till att de förbipasserandes vägar korsars oftare, vilket i sin tur ökar chansen till oväntade möten mellan människor. Den *tredje* förutsättningen är att ha en åldersblandad bebyggelse. Hon menar att en stadsdel som endast har nya hus begränsar vilka företag som har råd att ha sin verksamhet där. Genom att få en variation på hyresnivåerna ger det en större mångfald på verksamheter och samtidigt en större blandning av invånare i området. Den *fyjärde* förutsättningen är att det ska finnas en hög koncentration av människor i området. Ett område med både bostäder och arbetsplatser ger ett jämnare flöde av människor under dygnet. Ju fler människor i ett område desto större befolkningsunderlag till handel och service samtidigt som det ger ett ökat gatuliv med en större mångfald.²

2.2 Kvalitetsbegreppet

Enligt Rönn kan kvalitetsbegreppet ges olika betydelse beroende på sammanhang och profession. Han menar att varje profession har idéer om vad god kvalitet är, vilket skapar problem vid planering och gestaltande inom byggsektorn. Professionerna har dessutom en tendens till att överdriva sin betydelse i samhället. Rönn efterfrågar en balans mellan olika grupper i samhället för att kunna föra en diskussion kring begreppet kvalitet. I och med att arkitekturen ska användas av invånarna borde det ses som en gemensam angelägenhet för medborgare, byggherrar, arkitekter, byggföretag med fler att skapa en förståelse kring begreppet.³ Även Hultman beskriver problematiken med kvalitetsbegreppet och menar likt Rönn att det borde ske en öppen kommunikation mellan olika aktörer och berörda av planförslag för att öka förståelsen för varandras åsikter och argument. För att uppnå god kvalitet menar han att det dels krävs ett utformande av estetiska regler som är anpassad till den specifika situationen, ju större sammanhang reglerna ska gälla desto generellare formulering. Dels menar han att

² Jacobs, Jane (2004) s. 9-12

³ Rönn Magnus (2007) s. 30-31

alla aktörer måste vara intresserade och sträva efter en god kvalitet för att den ska kunna uppnås.⁴

3. ARKITEKTUR STOCKHOLM – EN STRATEGI FÖR STADENS GESTALTNING

I det här kapitlet beskrivs programmets huvudsakliga intentioner, tillvägagångssätt och stadsutvecklingsstrategier. Även synpunkterna från de remissyttranden som har granskats kommer att behandlas i detta kapitel.

3.1 En levande stad

Enligt programmet ska staden upplevas som levande, trygg och attraktiv. Ett rikt och välfungerande stadsliv är en förutsättning för att kunna uppnå en hållbar utveckling. Invånarnas aktiviteter och verksamheter i staden ska utgöra stadslivet, vilket ska främjas genom att offentliga rum bidrar till möten mellan stadens olika invånare. Att utbudet av aktiviteter och service varierar i staden, framhålls som en del av stadens karaktär och kvaliteter. Programmet beskriver vikten av att öka integrationen av bostäder, arbetsplatser och servicefunktioner för att skapa en levande och trygg stadsmiljö under större delen av dygnet. Ytterligare en anledning till att funktionsblandning är något eftersträvansvärt är att det minskar behovet av transporter. Av den anledningen ska bottenvåningar i nya bostäder förses med lokaler för verksamheter för att främja en funktionsintegrering.⁵ **Stockholms Byggmästareförening** menar i sitt remissyttrande att de ser positivt på verksamheter i bottenvåningarna, men att det samtidigt måste vägas mot om det finns ett marknadsmässigt underlag för detta.⁶

Möjligheten att förflytta sig till fots och cykel ska förbättras, och antas öka möjligheten för spontana möten och ett bättre utnyttjande av utbudet i staden. Denna åtgärd ska även bidra till en ökad trygghetskänsla då fler rör sig ute.⁷ **Miljöförvaltningen** anser att det bör utformas tydligare riktlinjer kring hur fysiska förutsättningar ska ges för ett hållbart resande i staden, däribland för kollektivtrafiken och gång- och cykelbanor.⁸

Ett annat sätt att öka tryggheten i staden enligt programmet är att ha en tät bebyggelse. Ju tätare stad, desto fler människor som rör sig på gatorna, vilket i sin tur bidrar till en social hållbarhet. En tät bebyggelse förbättrar även kundunderlaget i området. Enligt programmet ska tätheten inte endast uppnås genom höga hus, utan ny bebyggelse ska uppföras så att det ger ett bra lokalklimat med förutsättningar för goda rekreativsmöjligheter.⁹ **Stockholms Handelskammare** framhåller att höga hus med en god arkitektur kan ge tillskott till stadsmiljön, och framhäver att det finns gott om platser runt om i staden att bygga på höjden på.¹⁰

⁴ Hultman Mats (2007) s. 306-308

⁵ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

⁶ Stockholms Byggmästareförening (2011)

⁷ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

⁸ Stockholm stad (2011) Miljöförvaltningen

⁹ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

¹⁰ Stockholms Handelskammare (2011)

3.2 En attraktiv stadsmiljö

En attraktiv stadsmiljö ska åstadkommas genom tillägg av arkitektur med hög kvalitet, den ska spegla samtiden och ta hänsyn till Stockholms unika värden. Exempelvis beskriver programmet att gaturummens detaljrikedom ska öka där den idag präglas av slutenhet och storskalighet. Variation och mångfald är det som eftersträvas, vilket ska uppnås genom att kvarteren delas upp i olika enheter, samt att husen ritas av olika arkitekter.¹¹ Enligt **Stockholms Handelskammare** har det skett en del mindre lyckade ny- och ombyggnationer under senare år, vilket har berott på enformighet i arkitektoniskt uttryck, varpå de uppmuntrar en mer varierad arkitektur i områden med högt exploateringsstryck. **Sveriges Arkitekter** ser positivt på att kvarteren delas upp i olika enheter och att husen ritas av olika arkitekter för att främja mångfalden. De menar också att det är av vikt att kvarteren tilldelas olika byggherrar som använder olika byggmetoder och upplåtelseformer för att ytterligare öka mångfalden och variationen.¹² Enligt **Stockholms Byggmästareförening** är det en olämplig riktlinje att dela upp kvarteret i flera enheter och att husen ska ritas av olika arkitekter. De menar att det finns en ekonomisk aspekt till att inte dela upp kvarteren, och anser att en kompetent arkitekt lika gärna kan bidra till en god variation i stadsmiljön genom en medveten gestaltning.¹³ Även **Svenska Teknik & Designföretagen** ser problem med hanteringen av byggrätten och vill att också att arkitekterna ska kunna söka markanvisningar för att kunna utveckla sin affärsverksamhet, vidare menar de att indelningen av byggrätten i skilda kvarter, kan göra detaljplaneringsprocessen ännu mer komplicerad och utdragen.¹⁴

Programmet anser att ny bebyggelse ska sticka ut för att bebyggelsens historiska årsringar ska fortsätta vara läsbara i staden. En attraktiv stadsmiljö ska också uppnås genom ökade krav på miljöanpassade byggnader med mera energieffektiva lösningar och avvägningar ska ske mot kulturhistoriska värden.¹⁵ I **Stockholms Byggmästareförening** remissyttrande ser de positivt på energibaserade åtgärder inom arkitekturen.¹⁶ Även **Miljöförvaltningen** uttrycker sig positivt till miljöanpassade byggnader och menar att energieffektivt byggande är en viktig förutsättning för att uppnå miljömålet om att Stockholm ska vara en fossilbränslefri stad år 2050. Vid renovering och energieffektivisering av äldre bebyggelse framhåller de att det ofta finns lösningar för att både behålla karaktären på husen och göra de mer energieffektiva. **Miljöförvaltningen** vill även ta fram riktlinjer på hur byggandet ska klara av det framtida klimatet med ökad fukt och nederbörd.¹⁷

3.3 Hög arkitektonisk kvalitet

God kvalitet på arkitekturen definieras i programmet som att *”en byggnad, en park- eller gatumiljö ges en medveten gestaltning med utgångspunkt i platsens förutsättningar och där estetik, funktion och teknik samspelar och bildar en helhetslösning. En byggnad eller miljö av hög kvalitet ska berika stadsmiljön och tillföra stadsbilden mervärden”*¹⁸ Enligt programmet är en

¹¹ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

¹² Sveriges arkitekter (2011)

¹³ Stockholms Byggmästareförening (2011)

¹⁴ Svenska Teknik&Designföretagen (2011)

¹⁵ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

¹⁶ Stockholms Byggmästareförening (2011)

¹⁷ Stockholm stad (2011) Miljöförvaltningen

¹⁸ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret s.12

hög arkitektonisk kvalitet viktigt för att staden ska få en hållbar utveckling, ur ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt perspektiv.¹⁹ **Miljöförvaltningen** uttrycker sig positivt till att det inte endast är byggnader som ingår i programmet utan hela stadsmiljön.²⁰

Hög arkitektonisk kvalitet är enligt programmet viktigt för att marknadsföra sig utåt och stärka stadens identitet. För att kunna uppnå detta ska de offentliga byggnaderna få en god kvalitet och tillföra ett mervärde till staden. Programmet menar att Stockholm som huvudstad har en betydande och framträdande roll bland landets städer. Stockholm som landets populäraste turistmål representerar Sverige internationellt varefter det är viktigt att ställa krav på hög kvalitet på offentliga rum, befintlig och ny arkitektur, vilket ska skapa mervärde för staden.²¹

För att kunna uppnå en hög kvalitet i stadsbyggnandet ska kvalitetskrav utformas tidigt i processen och bidra till en samsyn. Även planmonopolet och markanvisningar ska fungera som verktyg för att nå målet. Dessutom menar programmet att uppföljning och utvärdering är viktigt för kvalitetssäkring. Ytterligare verktyg för att nå hög arkitektonisk kvalitet är en utveckling av tävlingsmomentet, en effektiv upphandlingsprocess och att tidigt skapa dialog med medborgarna.²² **Exploateringskontoret** ser positivt på att skapa en samsyn i staden om vad god kvalitet är, och framhåller att begreppet är subjektivt och svårdefinierat.²³ Enligt **Sveriges Arkitekter** är det viktigt att staden ser över sin markanvisningspolicy för att göra det möjligt för många olika aktörer att exploatera mark.²⁴ **Exploateringskontoret** vill att riktlinjen kring markanvisningsprocessen ska utgå ur programmet, i och med att processen styrs av exploateringsnämnden beslut. De ser också problem med att riktlinjen om ”Värdet av hög kvalitet bör inkluderas redan i markanvisningsprocessen” och menar att det kan dra ut på processen och kan bidra till oskäligen kostnader för byggherren.²⁵ **Miljöförvaltningen** menar att stadens förvaltningar ska involveras tidigt i processen för att kunna formulera kvalitetskrav och öka samsynen.²⁶ Enligt **Svenska Teknik & Designföretagen** är det angeläget att stadens förvaltningar och bolag utvecklar bättre rutiner för kvalitetssäkring, och menar att stadens upphandlingar ska grunda sig på det som är fördelaktigt på långsikt och inte endast på det billigaste alternativet.²⁷ **Statens fastighetsförvaltning** vill att programmet ger utrymme för att hantera specifika byggnader så som museer, teatrar och Stockholms slott som de förvaltar, varpå de uppmanar till ett samarbete kring dessa frågor och efterfrågar också en diskussion kring kvalitetsbegreppet.²⁸

3.3 Stadsutvecklingsstrategier

Enligt programmet ska en tät och mångsidig stad främja stadens konkurrenskraft. En förtätning av staden ökar möjligheterna att hålla samman stadens stadsdelar, vilket ska öka möjlig-

¹⁹ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

²⁰ Stockholm stad (2011) Miljöförvaltningen.

²¹ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

²² Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

²³ Stockholm stad (2011) Exploateringskontoret.

²⁴ Sveriges arkitekter (2011)

²⁵ Stockholm stad (2011) Exploateringskontoret

²⁶ Stockholm stad (2011) Miljöförvaltningen

²⁷ Svenska Teknik&Designföretagen (2011)

²⁸ Statens fastighetsverk (2011)

heterna för ett hållbart resande. Tanken är att närförorter ska knytas ihop med nya utvecklingsområden och befintliga stadsdelar med ett väl fungerande infrastrukturnät. Strategierna syftar till att skapa attraktiva stadsdelar med blandat utbud, offentliga miljöer av hög kvalitet, och med bra kommunikationslägen. Enligt programmet kommer det behövas stora fysiska strukturella förändringar för att uppnå detta. Strategierna vill förbättra sambanden mellan de olika stadsdelarna, vilket gäller framförallt 1960- och 1970-tals områdena. Samtidigt vill programmet också förändra den socioekonomiska homogenitet som vissa stadsdelar präglas av, vilket ska uppnås genom att ny bebyggelsen består av blandade hustyper och upplåtelseformer.²⁹ **Stockholms Handelskammare** menar att det borde tas fram enskilda program för hur miljonprogramsområdena kan förbättras. De anser att områdena är oattraktiva genom att ha storskalig och ful bebyggelse, och att det är dessa områden som har bidragit till att Stockholm är en segregerad stad, trots att de har bra kollektivtrafik möjligheter.

Programmet menar att det idag finns både fysiska och sociala barriärer som försvårar för stadens invånare att förflytta sig mellan olika stadsdelar. Sammankopplingen ska förutom bättre kollektivtrafiklösningar och bättre cykel- och gångbanor, även fås genom att binda ihop bebyggelsen i en större utsträckning. Denna kompletteringsbebyggelse kan komma att uppföras på mindre värdefulla grönområden.³⁰ **Stockholms Byggmästareförening** vill att hänsyn ska tas till områden som omfattas av flera kommuner eller är närliggande en annan kommun, för att bättre kunna utveckla gemensamma planer för områdets utveckling.³¹ **Stockholms Handelskammare** vill använda mindre värdefulla grönytor till att uppföra bebyggelse på, ny bebyggelse ska uppföras i områden med god kollektivtrafik och förslår därför miljonprogramsområdena, dessa har även goda möjligheter för kompletteringsbebyggelse anser de.³² **Stockholms Byggmästareförening** menar att staden genom att använda mindre värdefulla grönområden till ny bebyggelse uppnår både bättre koppling mellan de olika stadsdelarna och ökad social kontroll.³³ **Stockholms Byggmästareförening** framhåller att en tryggare miljö uppstår när fler människor är i rörelse. **Miljöförvaltningen** uttrycker i sitt remissyttrande att de ser en tydlig målkonflikt mellan att behålla stadens karaktär, och tillgodose invånarnas behov av parker, och samtidigt minska gröna barriärer mellan stadsdelarna. Därför vill **Miljöförvaltningen** ha en precisering av vad som menas med mindre värdefulla grönområden. Dock menar **Miljöförvaltningen** att de har förståelse för viljan att skapa en sammanhållen bebyggelse då det skapar trygghet.³⁴

Programmet vill att city ska förstärkas genom satsningar på intensiva och attraktiva miljöer. Strategin tar även upp vikten av idétävlingar för att få fram förslag på hur en utvidgning av centrala Stockholm ska ske.³⁵ **Stockholms Handelskammare** menar att på grund av Stockholms enkärniga struktur och brister i trafiksystemet, väljer allt fler att bo i innerstan, vilket

²⁹ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

³⁰ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

³¹ Stockholms Byggmästareförening (2011)

³² Stockholms Handelskammare (2011)

³³ Stockholms Byggmästareförening (2011)

³⁴ Stockholm stad (2011) Miljöförvaltningen

³⁵ Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret

ställer krav på utbyggnad av nya bostäder och bättre användning av de som finns.³⁶ Enligt **Trafikkontoret** ska idétävlingar vara ett verktyg för att åstadkomma bättre sammankopplingar mellan stadsdelarna. Däremot är de tveksamma till tävlingar för att lösa komplexa stadsutbyggnadsprojekt.³⁷ **Sveriges Arkitekter** ser idétävlingarna som ett bra upphandlingsinstrument för att kunna välja bästa arkitekt och lösning.³⁸ **Svenska Teknik & Designföretagen** är kritiska till förslaget om fler arkitekttävlingar. De menar att detta skulle bidra till ännu mer gratisarbete för en bransch som redan idag kämpar med lönsamhetsproblem. De vill istället höja arkitekternas status och menar att deras bidrag till stadsutvecklingen måste tas på större allvar.³⁹

4. DISKUSSION

Vad som framgår efter denna genomgång av programmet och remissyttranden är att olika branscher/professioner har skilda synpunkter på programmet. Detta visar sig tydligt i kommentarerna kring att dela upp kvarteret, där husen ska ritas av olika arkitekter för att öka mångfalden och variationen i stadsmiljön. Exempelvis uppmuntrar Sveriges Arkitekter detta, och menar att det främjar mångfalden, men lyfter även fram att en variation kan åstadkommas genom att kvarteren tilldelas olika byggherrar, som använder sig av olika byggmetoder och upplåtelseformer. Stockholms Byggmästareförening ser däremot uppdelningen som något negativt då de menar att det finns en ekonomisk aspekt till att inte dela upp kvarteret, vilket också Exploateringskontoret framhåller. Även Svenska Teknik & Designföretagen invänder sig mot detta förslag och vill att markanvisningen fortsätter med gällande praxis, samt utvecklas så att arkitekter själva ska kunna söka om markanvisning för att kunna utveckla sin affärsverksamhet. Detta stärker Rönns diskussion om kvalitetsbegreppet, att olika professioner inom byggsektorn har olika uppfattningar om vad begreppet innebär. Här är det dock svårt att avgöra om meningsskiljandet är av endast ekonomisk karaktär eller om det beror på olika uppfattningar om vad som utgör god kvalitet.

Andra programpunkter som väckt diskussion i remissyttrandena är att mindre värdefulla grönområden ska tas i anspråk för att exploatera på, samt att tävlingsmomentet ska utvecklas som ett verktyg för att skapa hög arkitektonisk kvalitet. Att använda sig av grönytor ses enligt remissyttranden som en nödvändig åtgärd för att kunna koppla ihop staden. Men hänsyn ska tas så att det finns tillräckligt med grönytor för att tillgodose en växande befolknings behov av rekreationsområden. Angående tävlingsmomentet finns det meningsskiljaktigheter, både om hur och när det ska tillämpas. Samtidigt som tävlandet kan ge upphov till bra idéer finns det förståelse för att fler tävlingar kan innebära mer gratisarbete för en bransch som redan har problem med lönsamheten. Paradoxalt nog ser Sveriges Arkitekter positivt på detta förslag, till skillnad från Svenska Teknik & Designföretagen, och menar att tävlingar kan vara ett bra sätt att hitta lämpliga arkitekter och en bästa lösning för en viss situation. Trafikkontoret stäl-

³⁶ Stockholms Handelskammare (2011)

³⁷ Stockholm stad (2011) Trafikkontoret.

³⁸ Sveriges arkitekter (2011)

³⁹ Svenska Teknik&Designföretagen (2011)

ler sig dock tveksamma till att tävlingsmomenten passar större och mer komplexa stadsbyggnadsproblem.

Jacobs förutsättningar om en levande stad som bidrar till en attraktiv stadsmiljö återfinns på flera ställen programmet. Likt Jacobs framhåller programmet vikten av att staden ska funktionblandas, göras tätare, samt blanda ny bebyggelse med äldre. Detta för att antalet människor under olika delar av dygnet ska öka och bidra till ett bättre kundunderlag för service, men också för att öka tryggheten i området. En del remissyttranden kommenterar samsynen kring kvalitetsbegreppet i staden, och ser den gärna tidigt i processen för att kvalitetssäkra stadens utveckling. För att en hög arkitektonisk kvalitet ska kunna fås krävs det att det sker en dialog med berörda aktörer och invånare i staden för att skapa en förståelse kring begreppet. Enligt Hultman krävs det också estetiska regler för att uppnå en god kvalitet, och han menar att ju större sammanhang desto generellare blir reglerna formulerade. Eftersom programmet ska innefatta många olika branscher och discipliner har programmet utformats med en generellare formulering av kvalitetsbegreppet, vilket medför att preciseringen är relativt låg. Detta gör det svårare att nå en samsyn kring vad god kvalitet är i detta sammanhang, vilket även variationen av synpunkter från de olika branscherna/professionerna visar. Bristen på precisering av begreppet riskerar att skapa en falsk känsla av samsyn. Att aktörerna bär på olika målbilder och föreställning om kvalitet bör istället ses som en utgångspunkt för diskussion som sedan i sin tur kan skapa grund för en övergripande förståelse för inriktningen av stadsbyggnadsprojekt.

KÄLLFÖRTECKNING

Hultman Mats (2007) *En fråga om kvalitet*, kap 8 *Estetiska regler om kulturkvalitet*. Redaktör Magnus Rönn. Santéus förlag

Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*, Daidlos AB 2004, Original title: *The Life and Death of Great American Cities* 1961

Rönn Magnus (2007) *En fråga om kvalitet*, kap 1 *Kvalitetsföreställningar i arkitektur*. Redaktör Magnus Rönn. Santéus förlag

Statens fastighetsverk (2011) Remissyttrande Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. Dnr 1714/11 Hittas på:
http://www.sfv.se/cms/showdocument/documents/sfv/galleriet/remisser/remissvar_2011/1714_11_arkitektur_stockholm.pdf

Stockholms Byggmästareförening (2011) Remissyttrande Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. Hittas på:
http://www.stockholmsbf.se/UserFiles/Nyheter/2011/BFs_remissvar_111007_Arkitektur_Stockholm_.pdf

Stockholms Handelskammare (2011) Remissyttrande Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. Hittas på: <http://www.chamber.se/?id=4984&rid=350339>

Stockholm stad (2011) Stadsbyggnadskontoret. *Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning*.

Stockholm stad (2011) Miljöförvaltningen, plan och miljö. Remissyttrande, Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. Dnr 2011-8522 Hittas på:
<http://www.insyn.stockholm.se/miljo/document/2011-09-27/Dagordning/17/17.pdf>

Stockholm stad (2011) Trafikkontoret. Remissyttrande Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. Dnr T2008-512-03963:4 Hittas på:
<http://www.insyn.stockholm.se/trn/document/2011-10-19/Dagordning/14/14.pdf>

Stockholm stad (2011) Exploateringskontoret. Remissyttrande Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. DNR E2008-512-0188 Hittas på:
<http://insyn.stockholm.se/exploatering/document/2011-09-29/Dagordning/11/11.pdf>

Sveriges arkitekter (2011) Remissyttrande Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. Dnr 2010-11401-51 Hittas på: <http://www.arkitekt.se/s67134/f12463>

Svenska Teknik&Designföretagen (2011) Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning. Dnr 2010-1141-51. Hittas på: www.std.se